

Turkish Studies

Language / Literature

Volume 13/12, Spring 2018, p. 161-176

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13601>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Mayıs 2018

✓ Accepted/Kabul: Haziran 2018

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Nesrin DELİKTAŞLI – Dr. Öğr. Üyesi
Rahman AKALIN

This article was checked by iThenticate.

ÇEVİRİ EDİNCİ KAVRAMINA YÖNELİK KAPSAYICI BİR TANIM ÖNERİSİ

Emra DURUKAN* - M. Kartal ÇELİKAY**

ÖZET

Özellikle çeviri öğretimine yönelik araştırmaların ilgisi giderek “çeviri edinci” kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır çünkü çeviri öğretiminin bir amacı da, öğrencilere çeviri edinci kazandırmaktır. Akademik çeviri öğretimi gören öğrencilere çeviri edincinin öznel ölçütler temelinde kazandırılmasındansa öğretim sürecinin bilimsel araştırmaları temel alması çeviri öğretiminin niteliğini artıracaktır. Nitekim çeviri edinci kazandırmayı da amaç edinmiş akademik çeviri öğretimi bir boyutuyla bilimsel araştırma alanından beslenirken bir diğer boyutuyla verdiği mezunlarla sektörün niteliğini belirleme gücüne de sahiptir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, çeviribilimsel alanyazında çeviri edinci kavramının tanımına ilişkin yaklaşımları irdeleyerek söz konusu yaklaşımların ortak yönleri temelinde kapsayıcı ve dizgeli bir çeviri edinci tanımı betimlemektir. Çeviri edinci tanımını somutlaştırmaya odaklanan bu çalışmanın kuramsal temelini, çeviribilim alanyazınında çeviri edincine ilişkin, kısmen birbirini temel alan kısmen de birbirinden bağımsız geliştirilmiş tanımsal çalışmalar oluşturmaktadır. Bir üst edincî niteliğinde çeviri edinci kavramının olası tanımı önerilirken yapılandırmacı ve betimleyici araştırma yöntemleri temel alınmaktadır.

Çalışmada önerilen tanıma göre çeviri edinci; kaynak dil hâkimiyeti, kaynak kültür ve alan/konu hâkimiyeti, kaynak metni çözümlenebilme, çeviri stratejisi oluşturabilme, araştırma yöntemi belirleyebilme, çeviri kuram ve yöntemlerine hâkimiyet, erek dil hâkimiyeti, erek kültür ve alan/konu hâkimiyeti, metin oluşturabilme, eleştirel bilinç ve dikkat, teknoloji kullanımı, çeviri araçlarının kullanımı ve bellek kullanımı olmak üzere toplam on üç adet alt edincîten oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: çeviribilim, çeviri araştırmaları, edincî, çeviri edinci, çeviri öğretimi

* Dr. Öğr. Üyesi Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çeviri Bölümü, El-mek: emrabdurukan@gmail.com

** Mersin Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: kartalcelikay@hotmail.com

---

A SUGGESTION OF A COMPREHENSIVE DEFINITION FOR THE CONCEPT OF TRANSLATION COMPETENCE

ABSTRACT

The interest in studies regarding translation teaching focuses mainly and gradually on the concept of translation competence. The reason is that one of the aims of translation teaching is to provide translation competence for students. Providing this translation competence to students who are taught academic translation on the basis of scientific researches instead of a basis of subjective standards will improve the quality of translation teaching. Furthermore, while academic translation teaching which also aims to provide translation competence is taking advantage from the field of scientific researches as well as it holds the power to define the quality of translation sector by its graduates. Therefore the goal of this study is to examine the approaches of the definition of translation competence in translational literature and to represent a comprehensive and systematic translation competence definition on the basis of the common aspects of these definitions. The theoretical fundament of this study, which focuses on embodying the definition of translation competence, consists of definitional studies in translational literature regarding translation competence complementing one another as a base to a certain extent or independent from each other up to a point. While the possible definition of the concept of translation competence is being suggested as a leading competence, constructivist and descriptive research methods are the focus in this study.

According to the definition suggested in this study, translation competence consists of a total of thirteen sub-competencies which are competence of source language, competence of source culture and field-subject, source text analysis, ability to establish translation strategy, ability to determine research methods, competence of translation theories and methods, competence of target language, competence of target culture and field-subject, text construction, critical awareness and attention, usage of technology, usage of translation tools and usage of memory.

STRUCTURED ABSTRACT

Purpose of the study

Today, along with technological developments communication has become the fastest and most inclusive in the history of civilization. Communication now allows different cultures to interact in continuous and numerous ways. A powerful communication network connects the world in each field. Translation has a central position in providing this bond and continues to undertake the mission of creating intercultural bridges throughout history. The most important difference that has emerged from the past is the necessity of making translations both very fast and very qualified. The fact that the flow of information is so fast and intense has also changed the attitude to translation that brings the information all over the world. Translation has begun to be discussed under a theoretical framework from the beginning of the 1960s, and

different approaches to translation have been developed in this context. In parallel with globalization and technological developments, since about the eighties, interest has slowly begun to slip from translation to the translator. The translators' attitude during translation, the translators' strategy, the translators' cognitive situation etc. have been included to translation studies. A question that continues to be relevant in the context of these works remains important: What kind of courses can be followed in the process of translation teaching to train a professional translator who can meet today's demands of the translation industry?

Along with the developments in the world naturally the way of defining translation has also changed. In most theoretical definitions, the translator should also be a bicultural expert in addition to being a bilingual expert. With this point of view researchers in the field of translation have begun to question the field of translation teaching. In this context, some researches focus on the issue on which definitions related to the terms 'translation' or 'translator', translation training researches should lean.

The fact that the teaching process is based on scientific researches instead of providing translation competence on the basis of subjective criteria will undoubtedly improve the way students and academics as well as the translation industry look at teaching translation. As a matter of fact, academic translation teaching which also purposes providing translation competence is based on scientific studies with one dimension while it has the power to determine the quality of the sector through its graduates with another dimension.

Especially the focus of researches related to translation teaching is intensifying on the term 'translation competence' because the main purpose of academic translation teaching is defined as providing students translation competence (Király, 1995: 5). The term translation competence has been approached by different researchers in different periods and these approaches include similar determinations as well as quiet different determinations. However, it is a prerequisite that specific concepts constituting the field's terminology are defined in a way that they can be commonly accepted (Pym, 2003: 488), so that the researches of translation teaching can proceed on objective and solid basis.

The purpose of this study is to describe a comprehensive and systematic translation competence definition by analyzing the approaches related to the definition of translation competence in the field's literature. Before deducing a common system in the existing approaches, first the concept of competence and then the concept of translation competence is submitted in the work. In accordance with the goal of the study the approaches of Nord (1991), Wilss (1992), Neubert (1994), Hewson (1995), Hurtado (1996), Lee-Jahnke (1997), Hatim/Mason (1997), Presas (1998), Kautz (2000), PACTE (2000), Pym (2003), Eruz (2003), Yücel (2007), Ammann (2008), Yazar (2014), Eser (2014) and Akalın (2016) have been observed one by one in brief. The focus of this observation was the definition of the concept of translation competence.

Results of the study

In the body of literature, a large number of similar or different definitions regarding translation competence are existing. In this study a very wide selection was made among the definitions. As a result of examining the selected approaches, first of all it has been determined that translation competence is accepted as a superior competence. Moreover, it has been observed that translation competence as a concept includes concepts like ability, performance, capacity and these concepts are predicated with different sub-competences. It has been discovered that the definitions in the approaches related to translation competence in general terms contain; competencies ensuring the detailed analysis of the source text; competencies ensuring the expression of the source text in the target language and culture; and finally, competencies ensuring the constitution of a new text. Besides, another result of this study is the determination that the approaches within the field of translation studies related to translation competence are not denying but comparing each other so that it is possible to deduce a comprehensive definition of translation competence. In other words, the notion that the analyzed approaches are predominantly defining a common model and that this model can be considered in a system is embodied. In the framework of the defined limits of the study, based on the approaches analyzed, a comprehensive definition of translation competence has been proposed. According to the definition suggested in this study, translation competence consists of a total of thirteen sub-competencies which are competence of source language, competence of source culture and field-subject, source text analysis, ability to establish translation strategy, ability to determine research methods, competence of translation theories and methods, competence of target language, competence of target culture and field-subject, text constitution, critical awareness and attention, usage of technology, usage of translation tools and usage of memory. Another result of the study is that the sub-competences of translation competence can be divided in three main categories which are *analysis*, *matching* and *constitution*. In this context the analysis category includes the competence of source language, competence of source culture and field-subject and source text analysis. The matching category includes the ability to establish translation strategy, the ability to determine research methods and the competence of translation theories and methods. The constitution category includes the competence of target language, the competence of target culture and field-subject and text constitution. In addition to these, there are sub-competencies that can be found in all three categories. These sub-competences are critical awareness and attention, usage of technology, usage of translation tools and usage of memory.

Keywords: Translatology, translation studies, competence, translation competence, translation teaching

1. Giriş

Günümüzde iletişim, teknolojik gelişmelerle beraber uygarlık tarihindeki en hızlı ve kapsayıcı haline kavuşmuştur. İletişim artık, farklı kültürlerin sürekli ve sayısız şekilde birbiriyle etkileşim halinde olmasına olanak sağlamaktadır. Her alanda, takibi güç bir haberleşme ağı, dünyayı

birbirine bağlamaktadır. İşte bu bağın sağlanmasında merkezi bir konuma sahip olan çeviri, tarih boyunca üstlendiği kültürlerarası köprü oluşturma misyonunu günümüzde de üstlenmeye devam etmektedir. Geçmişe göre ortaya çıkan en önemli fark ise; artık çevirilerin hem çok hızlı hem de çok nitelikli bir şekilde yapılmasının gerekliliğidir. Bilgi akışının bu denli hızlı ve yoğun olması, bilgiyi dünyanın dört bir yanına ulaştırma çeviriye olan bakışı da değiştirmiştir. Çeviri, 1960'lı yılların başından itibaren kuramsal bir çatı altında tartışılmaya başlanmıştır ve bu bağlamda çeviriye ilişkin farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Küreselleşmeye ve teknolojik gelişmelere paralel bir şekilde yaklaşık 1980'li yıllardan itibaren ilgi, yavaş yavaş çeviriden çeviri yapan kişiye yani çevirmene kaymaya başlamıştır. Yaptığı çeviri esnasında bir çevirmenin sergilediği tutum, izlediği strateji, bilişsel durumu vb. araştırmalar, çeviri araştırmalarının kapsamına dâhil edilmiştir. Bu çalışmalar bağlamında günümüzde yanıtı aranmaya devam eden bir soru önemini korumaktadır: Çeviri öğretimi sürecinde hangi yollar izlenerek çeviri sektörünün talep ettiği günümüz koşullarını karşılayabilecek uzman bir çevirmen yetiştirilebilir? Dünyadaki gelişmelerle birlikte doğal olarak çevirmene olan bakış açısı da değişmiştir. Kuramsal tanımlamalarda çevirmen zaten çift dilli bir uzman olmanın ötesinde çift kültürlü bir uzman da olmalıdır yaklaşımı, günümüzde oldukça üst bir konuma yerleşmiştir. Bu üst konum, çeviri öğretimi alanında çalışanları olduğu gibi çeviri araştırmacılarını da, üniversitelerde verilen çeviri öğretimi sorgulamaya yöneltirken araştırma ilgisi kısmen çeviri öğretiminin hangi unsurları kapsayan bir çeviri veya çevirmen tanımını temel alması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır.

Akademik çeviri öğretimi gören öğrencilere çeviri edincinin öznel ölçütler temelinde kazandırılmasından sonra öğretim sürecinin bilimsel araştırmaları temel alması şüphesiz hem öğrencilerin ve akademisyenlerin hem de çeviri sektörünün çeviri öğretimine yönelik bakış açılarını iyileştirecektir. Nitekim çeviri edinci kazandırmayı da amaç edinmiş akademik çeviri öğretimi bir boyutuyla bilimsel araştırma alanından beslenirken bir diğer boyutuyla verdiği mezunlarla sektörün niteliğini belirleme gücüne de sahiptir.

Özellikle çeviri öğretimine yönelik araştırmaların ilgisi giderek 'çeviri edinci' kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır çünkü çeviri öğretiminde nihai amaç, öğrencilere çeviri edinci kazandırmak şeklinde tanımlanmaktadır (Kıraly, 1995: 5). Çeviri edinci kavramı farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından ele alınmıştır ve bu yaklaşımlarda benzer saptamaların yanı sıra birbirinden ayrılan saptamalar da mevcuttur. Ancak çeviri öğretimi araştırmalarının nesnel ve sağlam temellerde ilerleyebilmesi açısından, özellikle alansal terminolojiyi oluşturan belirli kavramların ortak kabul görebilecek nitelikte tanımlanması ön koşuldur (bkz. Pym, 2003: 488). Bu çalışmanın amacı, çeviribilimsel alanyazında çeviri edinci kavramının tanımına ilişkin yaklaşımları irdeleyerek söz konusu yaklaşımların ortak yönleri temelinde kapsayıcı ve dizgeli bir çeviri edinci tanımı betimlemektir. Mevcut tanımlamalarda olası bir ortak dizgenin varlığı ortaya çıkarılmadan önce, ilk olarak edinç kavramının ve sonrasında da çeviri edinci kavramının alan içerisinde yapılmış tanımlarını incelemek gerekli görünmektedir.

***

2. Edinç ve Çeviri Edinci Kavramları

'Çeviri edinci' kavramına ilişkin tanımları incelemeyen önce daha temel ve sınırları daha geniş bir kavram olan 'edinç' kavramının anlamsal açıdan ele alınması çeviri edinci kavramının daha sağlıklı irdelenebilmesini sağlayacaktır. Çeviriye araştırma alanı içerisinde benzer anlamlara gelen 'yeti', 'beceri' ve 'yetenek' gibi kavramların yerine neden edinç kavramının yerleşik bir kabule sahip olduğu şüphesiz konuyla alakalı araştırma yapanların ilgisini çekmiştir. Hem Türkçede hem de konuyla ilgili önemli çalışmalar yapıldığı diğer dillerde, bahsi geçen kavramların aynı düşünceyi mi temsil ettiği yoksa hiyerarşik bir yapıya mı sahip olduğu tartışılmaktadır (Akalin, 2016). 'Edinç' kavramının kullanılmasından önce daha yaygın olan ve yukarıda bahsi geçen kavramları, Türkiye

Bilimler Akademisinin yayımladığı Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü'nün (2013) tanımlamalarıyla ele aldığımızda aşağıdaki açıklamalar göze çarpmaktadır:

Yeti (sos.): 1. eğitb. ruhb. Geleneksel olarak bellek, usavurma, algılama ya da imgeleme gibi insanın doğuştan gelen zihin güçlerinden herhangi biri. 2. fel. İnsanda bulunan bir şeyi yapabilme gücü.

Beceri (sos.): eğitb. 1. Bir kimsenin bedensel ya da düşünsel bir çaba göstererek bir işi kolaylık ve ustalıklı yapabilmesi, ustalık, uzluk. 2. El, parmak ve göz uyumu bakımından yeterlik.

Yetenek (sos.): çocg. eğitb. ruhb. Herhangi bir şeyi öğrenmek, bir işi yapmak ve tamamlamak ya da bir duruma başarıyla uymak konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç.

Anlamsal açıdan bakıldığında yeti ve yeteneğin insanda doğduğu andan itibaren var olduğu, becerinin de belli bir tecrübe neticesinde kişinin yaptığı işe olan hakimiyeti olduğu sonuçlarına varılabilmektedir. Bu noktadan hareketle genel anlamda edinç kavramının daha özel anlamda çeviri edinci olarak ele alınmasından önce, bahsi geçen kavramların tek başına neden tam olarak 'edinç' kavramını karşılamadığı sorusunu irdelemek gerekli görünmektedir. Çeviri öğretimi esnasında yeti ve yeteneğin doğuştan gelen bir güç olarak kabul edilerek bilimsel bir öğretim programı hazırlamak, kuşkusuz bazı güçlükleri beraberinde getirecektir. Farklı bir ifadeyle, her bireyde farklı yeti ve yeteneklerin var olması hatta bazı bireylerde olan belirli yeti ve yeteneklerin diğerlerinde olmaması durumu, öğretim seçeneklerini daraltacaktır. Wilss'in de (1992) belirttiği üzere bazı istisnalar hariç insanlar genellikle her konuda zeki, yaratıcı veya becerikli değildirler. Aynı şekilde beceri kavramı da ancak belli özelliklerin bireye kazandırılması sonrasında ele alınabilecek bir kavramdır. Wilss öncelikle edincin doğuştan sahip olunan bir nitelik değil öğrenilebilen bir nitelik olduğunu, ayrıca bilgi kavramından ayrı düşünülmemeyeceğini ve ancak dizgeli bilginin edinilmesi ve düzenlenmesi temelinde geliştirilebileceğini belirtmektedir (Wilss, 1992: 10 v.d.). Bu bağlamda edinç kavramı herhangi bir disiplinde terminolojik bir anlam kazanmadan önce kapsayıcı ve çok boyutlu özelliğiyle ele alınmalıdır. Akalın'ın da belirttiği üzere, 'edinç' ile 'yeti', 'yetenek' ve 'beceri' kavramları arasındaki ilişki benzer olarak ele alınmaktan çok hiyerarşik bir üst – alt ilişkisi olarak somutlaşmaktadır (Akalın, 2016: 60).

Bilindiği üzere çevirinin ve dolayısıyla çeviri öğretiminin en yakından ilgilendiği konuların başında dil gelmektedir. Edinç kavramının dil ile olan bağlantısına açıklık getirmeye çalışan ilk isimlerden biri Noam Chomsky'dir. Chomsky, edinci konuşmacının ve dinleyicinin dile ilişkin belirlenmiş kurallar çerçevesinde ses ve anlam arasında sağlıklı ilişki kurabilme yetisi olarak tanımlarken edinç kavramını dilsel edinç düzeyinde ele almaktadır (Chomsky, 1968: 116).

“Chomsky'nin geliştirdiği dilbilgisel edinç ve dilbilgisel edim kavramlarından söz etmek gerekir. Dil kullanımı, bilinçaltı bilgi durumundaki ve örtük bilgi niteliğindeki edinç doğrultusunda gerçekleşir. Edinç, kişinin anadilinin ses, biçim, dizim ve anlam yapılan bilgisini içerir. Bu bilgi ise kişinin anadili ile ilgili dil sezgilerine yansır. Dil sezgileri de dilin, ses, biçim, dizim ve anlam gibi her tür yapısal özelliğini kapsadığı gibi, bu alanlardaki dilbilgisellik yargılarını da içerir. Edim, dil dışı olgular sayılabilecek fiziksel, ruhsal, patolojik etkenlere bağlı ve insanlara özgü sınırlı bellekten etkilenerek ortaya çıkar. Bu nedenle dil kullanımı, dayandığı örtük bilgiyi her zaman yansıtmayabilir. Ancak ideal koşullarda, dış etkenler ortadan kalktığında, edinç ve edim birbiriyle eşitlenir” (Radford, 1988: 3-7, aktaran Külebi, 1997: 77).

Chomsky'nin dil için kullandığı edinç (*Kompetenz*) ve edim (*Performanz*) kavramları zaman içerisinde gelişerek, birbirleriyle olan bağlantıları daha açık şekilde ortaya konmuştur. Bu bağlamda edinç kavramının kapsayıcı yapısı, farklı yeti ve becerilerin bir araya gelmesinden oluşur. Bu noktada Chomsky'nin tanımlamış olduğu dilbilgisel edinç (*Kompetenz*) ile günümüzde tanımlanmaya

çalışılan çeviri edinci (*Übersetzungsfertigkeit*) kavramlarının eşanlamlı olmadığını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.¹ Özünde Batı dillerinde yazılmış araştırmalarda kullanılan bu kavramların sonraları çeviri yoluyla Türkçeye aktarılmış olması, farklı dönem ve bağlamlara ait bu kavramların tanım ve içeriklerinin birbirine karıştırılması olasılığını da beraberinde getirmiştir. Farklı dönem ve bağlamlara ait olup çeviri yoluyla bir dile kazandırılmış olan kavramların tanımlarının birbirine karıştırılması durumu sadece Türkçede söz konusu değildir.² Örneğin Wilss de daha güncel bir çalışmasında Alm. *Kompetenz* ve İng. *proficiency* gibi kavramların kullanımlarının bazı noktalarda ayrılmakla beraber birbirlerine son derece yakın olduklarını ayrıntılarıyla sunmaktadır (Wilss, 2005: 88).

Çeviri edinci kavramına ilişkin bir sorgulamada ‘edinç’ ile ‘edim’ kavramlarının ilişkisine yönelik bir sorgulama da akla gelmektedir. Söz konusu dil ve dille bağlantılı diğer alanlar olduğu zaman, edinçler bir sonuç ilişkisi kapsamında edimleri meydana getirir. Yeti, yetenek ve beceri kavramları, edinç kavramıyla bir genel – özel ilişkisi içerisindeyken (Akalm, 2016), edinç ile edim kavramları ise doğası ve tanımı gereği bir sebep – sonuç ilişkisi içerisindeyken. Bu ilişki farklı bir ifadeyle, çeviri edincinin kazandırılmasının çeviri edimine sebep olması şeklinde de açıklanabilir.

Konu çeviri edinci olduğunda, bir çevirmen adayına doğuştan gelen özelliklerin dışında hangi edinçlerin kazandırılması gerektiği, son yıllarda sıkça ele alınan bir konu olmuştur. Bu bağlamda dil odaklı edinç yaklaşımları son yıllarda yerini daha geniş kapsamlı araştırmalara bırakmıştır. İletişim hızının artması, çağın bir gereksinimi olarak farklı alanlarda da becerilerin geliştirilmesi zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Teknolojik unsurların hayatın her alanında son derece etkili olması kaçınılmaz olarak çeviri uygulamalarında da teknolojinin konumunu üst sıralara yükseltmiştir. 1960’lı yıllardan başlayarak alana yerleşmiş olan dil odaklı çeviri anlayışı uzun yıllar sektör için yetiştirilen çevirmenlerin öğretim süreçlerini doğrudan etkilemiştir (Pym, 2003; Yücel, 2007). ‘Edinç’ kavramının özellikle çeviri başlığı altında ‘yeti’, ‘yetenek’, ‘beceri’ gibi kavramlardan daha öncelikli bir yere sahip olmaya başlaması bir boyutuyla, sadece dil hâkimiyetinin çeviri uygulamalarında yeterli olamayacağının anlaşılması biçiminde açıklanabilir. Çeviri öğretiminde sektörün ihtiyaçlarının nasıl bir değişimden geçmekte olduğunu Anthony Pym çarpıcı bir şekilde şöyle aktarmaktadır:

Öğrencilerim yine söylüyorlar. İleri düzey çeviri dersimizde aslında gerçekten çeviri yapmadığımızı söylüyorlar. Fakat onlara hemen diyorum ki; bizler Word programında revizyon ve yorum koyma araçlarını nasıl kullanacağımızı öğrendik, internet aramaları için birkaç iyi numara keşfettik, HTML’nin iç yüzünü anladık, son derece karmaşık internet sayfalarını oluşturup yerleştirebiliyoruz, çeviri bellekleriyle olağanüstü şeyler yapabiliyoruz... Ve bunlar çeviri sektörünün aktif bir şekilde aradığı şeylerdir. Bütün bunların günümüzde çeviri yapmanın kısım ve bölümleri olduğu konusunda ısrar ediyorum. Hayır, yine de bazıları hala istediklerinin; yalancı eşdeğer (yapısal olarak benzer ama anlamsal açıdan farklı olan kelimeler) listeleri, modülasyon stratejileri, bütün dilbilimsel numaralarla beraber bazı tamamen uzmanlık alanı metinleri üzerine kısmi alıştırma yapma [...] oldukları şeklinde bana cevap veriyorlar. (Pym, 2003: 481-482)

Çeviri öğretimi ve çevirmen yetiştirilmesi konularında geniş bir tecrübeye sahip olan Pym, yukarıdaki yorumundan da anlaşılacağı üzere sadece bir kaynak metnin yapısal düzlemde analiz edilerek bir erek dile çevrilmesinin artık sektörün ihtiyaçlarına yanıt veremeyeceğini açık bir şekilde dile getirmektedir. İlgili çalışmanın üzerinden on beş yıl geçtiği göz önünde bulundurulduğunda, günümüzde sektör içinde profesyonel çevirmen tanımının çok daha farklı edinçleri kapsayabileceği düşünülebilir.

¹ Dil edinci ve çeviri edinci arasındaki farklılıklar için bkz. aynı zamanda Ayçaoğlu ve Karakaya, 2009.

² Kavramların çeviri yoluyla dillere kazandırılması konusuna ilişkin bkz. ayrıca Köktürk, Odacıoğlu ve Uysal, 2014: 766.

Çeviri edincinin hangi alt edinçleri kapsadığı sorusu güncel araştırmaların bir kısmının odak noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çeviri edinci kavramının, çeviriyi ve çeviri öğretimini araştırma alanında farklı araştırmacılar tarafından farklı yaklaşımlarla tanımlandığı da gözlemlenebilmektedir. Ancak mevcut çalışmanın ana konu ve amacı, söz konusu yaklaşımlar bağlamında bazı noktalarda tanımsal ayrımların gözlemlenebilmesine rağmen, çeviri edincinin farklı görülen kısımlarının aslında ortak bir modelin kısımlarını oluşturduğu ve bu kısımların bir sistematiğe oturtulabileceği düşüncesini ortaya koymaktır. Bu düşüncenin sağlam bir zeminde tartışılabilmesi için öncelikle alanyazın çerçevesinde çeviri edincinin irdelendiği farklı yaklaşımların ve çeviri edincine ilişkin farklı tanımlamaların ana hatlarıyla incelenmesi gerekli görünmektedir.

III. Çeviri Edinci Tanımına İlişkin Mevcut Yaklaşımlar

Mevcut alanyazında çeviri edincinin tanımına ilişkin yaklaşımların tamamını burada ele almak çalışmanın sınırlılıkları açısından elbette olanaklı değildir. Bu nedenle çeviri edinci konulu çalışmalardan rastgele bir seçki yapılmıştır. Çeviri edincine ilişkin seçilen tanımlar kronolojik bir sırayla ele alındığında ilgili dönemin koşulları ve gereksinimleri kadar çeviri edinci kavramının çok boyutluluğu da pekişmektedir.

Nord (1991), çeviri edincini, uygulama odaklı yaklaşımlarla geliştirilebilecek bir kavram olarak ele alırken dil ile alakalı edinçlerle bağlantı içerisinde ele alınması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bell (1991) ise çeviri edincini, alt edinçlerden oluşan bir üst edinç olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda söz konusu alt edinçleri erek ve kaynak dil hâkimiyeti, metin türlerini anlayabilme, çevirinin yapıldığı alan hakkındaki bilgi seviyesi vb. biçiminde açıklamaktadır.

Çeviri edinci söz konusu olduğunda alansal çalışmalarıyla daha ön sıralarda yer alan Wilss (1992), çeviri edincini tanımlarken erek ve kaynak kültürler hakkındaki bilginin dil hâkimiyeti kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Wilss, çeviri öğretimini edinçlerin edime dönüşmesi ve bunların uygulanması olarak ele almaktadır.

Neubert (1994) ise çeviri edincini; dil, alan ve aktarım edinci olmak üzere üç alt edinçten oluşan bir kavram olarak görmektedir.

Hewson (1995), çeviri edincinin kültürel ve profesyonel unsurlar barındırdığını ifade etmektedir. Bu bağlamda Hewson profesyonel unsurların, hem kaynak hem de erek dilde sözcük temelli kaynaklara doğru bir şekilde ulaşıp kullanılmasını içerdiğini açıklamaktadır.

Hurtado (1996) çeviri edincini; dilbilimsel, dil dışı, metinsel, genel uzmanlık ve aktarım edinçleri olmak üzere beş alt edinç kapsamında incelemektedir (aktaran Pym, 2003: 486).

Lee-Jahnke (1997) ise çeviri edincini anadil, yabancı dil ve sosyokültürel altyapı boyutlarıyla ele almaktadır.

Hatim/Mason (1997) çeviri edinci kavramını daha çok dilbilim temelli bir yaklaşım olan kaynak metin, aktarım ve erek metin süreçleri doğrultusunda açıklamaya çalışmışlardır.

Presas (1998), çeviri edinci kavramını baskın ve ikincil edinçler olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Presas'a göre baskın edinçleri dil temelli edinçler oluştururken ikincil edinçleri, çağımızın gerektirdiği teknoloji kullanımı gibi farklı edinçler oluşturmaktadır.

Kautz (2000) çeviri edincini; işverenin isteklerini yerine getirme, kaynak metin çözümlemesi, erek metnin sunumu ve terminoloji bilgisi gibi, bir çevirmende bulunması gereken özellikler olarak açıklamaktadır.

2000 yılından başlayarak çeviri edincini bilimsel bir temelde açıklamaya çalışan PACTE³, çeviri edinci kavramını, ‘çeviri yapabilmek için gerekli bilgi ve becerilerin temelini oluşturan bir sistem’ olarak tanımlamaktadır (PACTE, 2000). PACTE araştırmaları, takip eden yıllarda genişleyerek çeviri edincini, çeşitli alt edinçlerden oluşan kapsamlı bir üst edinç olarak betimlemektedir.

Pym (2003), klasik çeviri öğretimi yöntemleri yerine çeviri edincinin kazandırılmasının çağın koşullarına uygun bir biçimde şekillendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda Pym çevirmen adaylarının bilgisayar deneyimine, internet kullanımı hâkimiyetine, dünya bilgisine, ekip çalışması becerisine ve benzeri becerilere sahip olmaları gerektiğini de vurgulamaktadır.

Eruz (2003), çeviri edincini bir üst edinç olarak tanımlarken akademik çeviri öğretiminin, ‘dil ve kültür’, ‘metin çözümleme ve oluşturma’, ‘araştırma yöntemleri’ ve tüm bu süreçlerin uygulanmasını sağlayan yöntem edinçlerinin öğrencilere kazandırılmasını amaçlaması gerektiğini ifade etmektedir.

Yücel (2007), Wilss’in fikirlerini temel alarak çeviri edincini dil içi ve dil dışı unsurlar olarak ele alırken metin odaklı uygulamaların faydalı olacağına altını çizmektedir. Bu uygulamalar kapsamında, kaynak ve erek metinlerin karşılaştırılması, çeviride dil içi çalışma yapma yöntemi, çeviride dil dışı çalışma yöntemi ve erek dilde metin oluşturma yöntemi, dört ana yöntem olarak belirginleşmektedir.

Ammann (2008) ise çeviri edincini kültür ve metin kavramları temelinde ele almaktadır. Ammann, nitelikli bir çevirinin ortaya çıkabilmesi için çevirmenin kültür edincine ve metin edincine sahip olması gerekliliğinin altını çizmiştir.

Söz konusu yaklaşımların yanı sıra Yazar (2014) çeviri edincinin sekiz farklı yetiden oluştuğunu ileri sürmektedir. Yazar bu bağlamda anadil, erek dil, kültür, çeviri kuramları, metin, uzmanlık bilgisi, araştırma yöntemleri ve teknoloji yetileri olmak üzere toplam sekiz yeti saymaktadır.

Eser (2014) de benzer bir şekilde sekiz alt edinçten bahsetmektedir. Söz konusu alt edinçler iki dillilik alt edinci, kültür alt edinci, alan/konu alt edinci, metin alt edinci, araştırma ve teknoloji alt edinci, stratejik alt edinç, kuramsal alt edinç ve çeviri hizmeti sağlama alt edinci şeklinde tanımlanmaktadır.

Akalın (2016), çeviri edincini; dil edinci, metin edinci, kültür edinci ve kuram bilgisinden oluşan bir üst edinç olarak kabul etmektedir. Akalın ayrıca tanımlanan tüm alt edinçleri kapsayan bir edimsel edincin söz konusu olduğunu öne sürmektedir.

Yaklaşık olarak son otuz yıl içerisinde çeviri öğretimi araştırmalarında ön plana çıkmış olan çeviri edinci kavramının, farklı kişiler tarafından yapılmış tanımlamaları yukarıda ana hatlarıyla aktarılmıştır. Çeviri sektörüne profesyonel çevirmen yetiştirme çabası, görülebileceği üzere her geçen yıl farklı unsurların da eklenmesiyle birlikte güncelliğini artarak korumuştur ve korumaktadır. Yapılan çalışmaların içeriğine ve çeviri edincine yönelik geliştirilmeye çalışılan tanımlara kronolojik bir sırayla bakıldığında, daha çok dil odaklı başlayan edinç yaklaşımının yıllar ilerledikçe ve yaşam koşullarıyla gereksinimler değiştikçe birbirinden farklı edinç kavramlarını da beraberinde getirdiği göze çarpmaktadır. Mayoral’da görülen sağduyu, merak duygusu, titizlik gibi konular alışılmışın dışında bir çeviri edinci anlayışına örnek gösterilebilir (Mayoral, 2001, aktaran Pym, 2003). Bu değişimi Pym şu şekilde açıklamaktadır:

Wilss’in daha önceki açık ve kesin ifadelerinde neden zaman unsurundan hiç bahsedilmemektedir? Gerçekten gerekli olarak tanımlanan bu unsurların çoğu neden önceki

³ *Process of Acquisition of Translation Competence and Evaluation*

tanımlamaların hemen hemen hiç birinde mevcut değildir? Ve neden bu bileşenlerin listesi geçtiğimiz yıllarda çoğalmıştır? Belki de sebebi, önceki araştırmacıların, çevirmenlerin gerçek dünyada nasıl çalıştıklarını düşünmekten çok, dilbilim ve öğrenci odaklı düşünmüş olmalarıdır. (Pym, 2003: 486)

Pym'in cümlelerinden açıkça anlaşılabilceği üzere yıllar içerisinde öne sürülmüş olan çeviri edinci tanımlamaları giderek "gerçek dünyada" çevirmenlerin ne gibi koşullarla karşı karşıya oldukları anlamaya çalışılarak geliştirilmiştir. Bu süreç de çeviri edincine ilişkin yaklaşımlarda üst edinç ve alt edinçler kavramlarının oluşmasına sebep olmuştur. Yukarıda özetle aktarılmış olan çeviri edinci tanımları temelinde, çeviri sürecine dâhil olan temel unsurların çeviri edincinin kazandırılmasında, yani çeviri edinci ediminin sağlanmasında da etkili olduğu somutlaşmaktadır. Bu temel unsurlar çerçevesinde toplumsal gelişmelere paralel olarak çeviri sektöründe teknoloji kullanımı, sözlüklere erişim, sosyolojik ve bilişsel etkenler gibi unsurlar da güncel çeviri öğretimi araştırmalarında yer almaya başlamıştır. Bir üst edinç olarak tanımlanan çeviri edincinin kapsadığı söz konusu alt edinçlerin gelişigüzel ve giderek arttırılarak sıralanması yerine belirli bir düzen ve dizge içerisinde ele alınması, gerek çeviri edincini anlama gerekse çeviri öğretimi araştırmalarına katkı sağlamak açısından gerekli görünmektedir. Çalışmanın amacı tam da bu noktada belirginleşmektedir.

Yapılmış çalışmalar doğrultusunda çeviri edincinin; yeti, yetenek ve beceri kavramlarını kapsayan, kendi içerisinde farklı katmanlara ayrılan, gelişmeye ve genişlemeye devam eden, çeviri ediminin ortaya çıkabilmesinin ön koşulu olan bir kavram olduğu söylenebilir. Bu şekilde incelendiğinde, çeviri edinci kavramının tanımının belirli bir dizgeye oturtulması, çeviri öğretimi yoluyla topluma çeviri edimini kazanmış çevirmenlerin kazandırılması sürecine önemli ölçüde yardımcı olacaktır. Çeviri edincinin günümüze kadar ele alınmış biçimi, kuramsallaşmadan ziyade betimleyici bir eğilimle kavramı açıklamaya yönelik olmuştur. Çeviri alanında öğretim gören adayların çeviri yapmaya yönelik bakış açılarının, Pym'in de yukarıda belirttiği üzere yerleşik algının yerine dönemin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanacak şekilde değiştirilmesi gerekmektedir. Farklı bir ifadeyle, çeviri sektöründe kaynak ve erek dil hâkimiyeti, eskisi gibi başlıca tercih edilme sebebi değildir. Günümüzde çevirmen işverenin istekleri doğrultusunda dil ve hatta kültür hâkimiyeti ötesinde; sosyolojik, ideolojik, ekonomik, bilişsel, teknolojik vb. unsurları da idare edebilen bir kişi olmak durumundadır. Tüm bu veriler ışığında hangi alt ve üst edinçlerin nasıl dizgeleştirilebileceği ve üniversitelerin çevirmen yetiştiren bölümlerinden mezun olacak adayların hangi edinçleri

kazanacakları konularını bilimsel temelde belirleyebilme gerekliliği doğmaktadır.

Çalışmanın tanımlanmış amacı doğrultusunda öncelikle çeviribilimsel alanyazından seçilmiş yaklaşımların birleştiği veya ayrıştığı noktaları somutlaştırmak gerekmektedir. Birbirinden farklı tanımlar sunan çok sayıdaki yaklaşımlar burada yok sayılarak bağımsız bir başka tanımın önerilmesi yerine mevcut tanımlar yapıcı bir yaklaşımla birbirini tamamlayıcı nitelikte ele alınacaktır. Bu bağlamda izleyen bölümde alanyazında mevcut çeviri edinci tanımları belirli bir dizge içerisinde ele alınarak yapılandırıcı ve betimleyici bir yaklaşımla kapsayıcı bir çeviri edinci tanımı çıkarımı yapılacaktır.

***

IV. Kapsayıcı bir Çeviri Edinci Tanımı Önerisi

Bir önceki bölümde özetle yansıtılan irdelemeden, alanyazında mevcut yaklaşımlarda çeviri edinci kavramının çok katmanlı ve farklı sözcüklerle de olsa kısmen benzer içeriklerle tanımlandığı göze çarpmaktadır. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda daha kapsayıcı bir çeviri edinci tanımı önerebilmek için söz konusu yaklaşımların içerdiği çeviri edinci tanımlarının hangi boyutlarda örtüşüğünü hangi boyutlarda ise birbirinden ayrıştığını daha somut betimlemek gerekmektedir. Bu

Toplam Edinçler	Altı Akalın (2016)	Eser (2014)	Yazar (2014)	Ammann (2008)	Yücel (2007)	Eruz (2003)	Pym (2003)	PACTE (2000)	Kautz (2000)
KD hakimiyeti	KD hakimiyeti	KD hakimiyeti	KD hakimiyeti		KD hakimiyeti	KD hakimiyeti		çift dillilik	KD hakimiyeti
K kültür/alan hakimiyeti	K kültür/alan/konu h. hakimiyeti	K kültür/alan/konu h. hakimiyeti	K kültür/alan/konu h. hakimiyeti	K kültür/alan/konu h. hakimiyeti	K kültür/alan/konu h. hakimiyeti	K kültür/alan/konu h. hakimiyeti		dil dışı edinç	alan dünya bilgisi ve
KM çözümlenme edinci	metin çözümlenme	metin çözümlenme	metin çözümlenme	metin çözümlenme	metin çözümlenme	metin çözümlenme	metin çöz.		
çeviri kuram ve yöntem bilgisi	çeviri kuramı	çeviri kuramı	çeviri kuramı			çeviri yöntemlerini		strateji çeviri edinci bilgisi /	yönte kuram ve
aktarım edinci									
çeviri hizmeti /çevirmenlik edinci		çeviri hizmeti sağlama							edinci çevirme nilik
ED hakimiyeti	ED hakimiyeti	ED hakimiyeti	erek dil hakimiyeti		ED hakimiyeti	ED hakimiyeti	erek odaklılık/ED hakimiyeti	(çift dillilik)	ED hakimiyeti
E kültür/alan/konu hakimiyeti	E kültür/alan/konu h. hakimiyeti	E kültür/alan/konu h. hakimiyeti	E kültür/alan/konu h. hakimiyeti	E kültür/alan/konu hakimiyeti	E kültür/alan/konu hakimiyeti	E kültür/alan/konu hakimiyeti	E kültür/alan/konu hakimiyeti	(dil dışı edinç)	
EM oluşturma edinci	metin oluşturma	metin oluşturma	metin oluşturma	metin oluşturma	metin oluşturma	metin oluşturma	metin oluşturma		
eleştirel bilinç / dikkat							bili eleştirel inç/	bilinç/di eleştirel kkat	
teknoloji edinci		teknoloji yetisi	teknoloji yetisi						
araştırma edinci			araştırma yöntemleri			araştırma yöntemi.		alt edinç araçsal	
gelişmiş bellek								bellek	

Tablo 1’de yer alan genel görünümle elde edilen verilere göre bir üst edinç olarak kabul edilen çeviri edincine ilişkin toplam on üç adet alt edinç tanımlanabilmektedir. Söz konusu alt edinçler kısmen tamamen örtüşürken kısmen içeriksel anlamda kapsama veya kesişme ilişkisi içindedir. Örneğin Nord’un (1991) bir çeviri alt edinci olarak tanımlamış olduğu ‘dil yapılarına ilişkin farkındalık’, diğer yaklaşımlarda ‘kaynak odaklılık’ ve ‘erek odaklılık’ (Wilss, 1992) veya ‘kaynak dil hâkimiyeti’ ve ‘erek dil hâkimiyeti’ (Kautz, 2000; Eruz, 2003; Yücel, 2007; Yazar, 2014; Eser, 2014; Akalın, 2016) olarak ayrı ayrı tanımlanmaktadır. Aynı şekilde örneğin Neubert’in (1994) çeviri edincinin bir alt edinci olarak tanımlamış olduğu ‘aktarım’ edinci Hewson’un (1995) tanımlamış olduğu ‘sözlük bilgisi’ ve ‘sözlük/veri bankası kullanımı’ alt edinçlerini kapsamaktadır.

İçeriksel anlamda birbiriyle örtüşen alt edinçlerin aynı sütunlarda gösterildiği yukarıdaki tabloda farklı yaklaşımların hangi alt edinç tanımlamalarında örtüştüğü hangilerinde ise ayrıştığı veya hangi alt edinçlerin diğer yaklaşımlardaki alt edinçlerin birden fazlasını kapsadığı somutlaşmaktadır. Bu verilere göre, tablo 1’de çalışmanın temel amacı doğrultusunda dizgeleştirilerek yansıtılmış olan, çeviri edincine ilişkin farklı yaklaşımlarda tanımlanmış alt edinçler tekrarlardan arındırılarak kapsayıcı bir tanıma dönüştürülebilir. Tablo 1 temelinde gerçekleştirilmiş bir irdelemeye göre söz konusu tanım şöyle şekillenmektedir:

Bir üst edinç olarak kabul edilen çeviri edinci toplam on üç adet alt edinçle tanımlanabilir. Söz konusu alt edinçler sırasıyla 1. kaynak dil hâkimiyeti, 2. kaynak kültür ve alan/konu hâkimiyeti, 3. kaynak metni çözümleyebilme, 4. çeviri stratejisi oluşturabilme, 5. araştırma yöntemi belirleyebilme, 6. çeviri kuram ve yöntemlerine hâkimiyet, 7. erek dil hâkimiyeti, 8. erek kültür ve alan/konu hâkimiyeti, 9. metin oluşturabilme, 10. eleştirel bilinç ve dikkate sahip olma, 11. teknoloji kullanımı, 12. çeviri araçlarının kullanımı (sözlük, veri bankası vb.) ve 13. bellek kullanımı olarak somutlaşmaktadır.

Bu çalışmayla hedeflenen dizgeleştirme aynı zamanda alt edinçlerin kendi içerisinde sınıflandırılması boyutunda da olanaklıdır. Bu bağlamda çeviri edincine ilişkin belirlenen alt edinçlerin “çözümleme” (*Analyse*), “eşleştirme” (*Zuordnung*) ve “oluşturma” (*Konstruktion*) olmak üzere üç temel kategoride sınıflandırılması da olanaklıdır. Böyle bir sınıflandırma, farklı yaklaşımlarda farklı tanımlamalar ve sözcüklerle açıklanmaya çalışılsa da çeviri edincinin özünde değişmeyen ve kendi içinde yine alt kategorilere ayrılabilen üç aşamalı bir mantığa sahip olduğunu göstermektedir. Tablo 1’de mevcut yaklaşımlarda tanımlanan alt edinçlerin “çözümleme”, “eşleştirme” ve “oluşturma” kategorilerine göre sınıflandırılması da yansıtılmaktadır. Bu bağlamda çözümleme aşamasının kaynak dil/metin/kültür ile ilgili olan tüm alt edinçleri kapsadığı belirginleşmektedir. Eşleştirme aşaması ise salt kaynak veya erek olarak ayrıştırılamayan ve özünde tüm sürecin bir çeviri süreci olmasını sağlayan, farklı bir ifadeyle çift kutupluluğu barındıran, ilk ve son aşama arasında köprü görevi gören bir aşamadır. Oluşturma aşaması ise erek dil/metin/kültür ile ilgili olan tüm alt edinçleri kapsayan kategori olarak belirginleşmektedir.

Bu verilere göre alanyazında çeviri edinci tanımına ilişkin geliştirilmiş yaklaşımların irdelenmesi ve karşılaştırılması sonucunda çeviri edincinin üç aşamalı bir alt edinçler dizgesine sahip olduğu ve bu aşamaların belirli alt edinçleri kapsadığı anlaşılmaktadır. Tablo 1’de görselleştirildiği üzere, üç aşamalı bu alt edinçler dizgesinin ilk aşaması olarak düşünülebilecek *çözümleme* aşaması; 1. kaynak dil hâkimiyeti, 2. kaynak kültür ve alan/konu hâkimiyeti, 3. kaynak metni çözümleyebilme alt edinçlerinden oluşmaktadır. İkinci aşama olarak düşünülebilecek *eşleştirme* aşaması; 4. çeviri stratejisi oluşturabilme, 5. araştırma yöntemi belirleyebilme, 6. çeviri kuram ve yöntemlerine hâkimiyet alt edinçlerinden oluşmaktadır. Son aşama olarak ortaya çıkan *oluşturma* aşaması ise; 7. erek dil hâkimiyeti, 8. erek kültür ve alan/konu hâkimiyeti ve 9. metin oluşturabilme alt edinçlerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte üçlü çeviri edinci aşamasının her birinde ayrı ayrı yer alabilecek unsurları kapsayan dördüncü bir kategori de; 10. eleştirel bilinç ve dikkate sahip olma, 11. teknoloji

kullanımı, 12. çeviri araçlarının kullanımı (sözlük, veri bankası vb.) ve 13. bellek kullanımı alt edinçlerinden meydana gelmektedir.

Tüm bu irdelemeler ve veriler göz önünde bulundurulduğunda çeviri edinci; üç katmanlı bir tasarım temelinde toplam on üç adet alt edincin dizgeleştirilmesiyle, nitelikli bir çeviri ediminin temelini oluşturan ve akademik çeviri öğretimi süreciyle geliştirilebilecek bir edinç olarak tanımlanabilir.

Çeviri edincine ilişkin alanyazında tanımlanmış alt edinçleri çözümleme, eşleştirme ve oluşturma kategorilerine göre dizgeleştirmek, tanımlanan alt edinçleri özünde değiştirmemektir. Söz konusu dizgeleştirme işlemi çeviri edincinin kavramsal ve tanımsal mantığını anlamaya ve betimlemeye yönelik bir sınıflandırma olarak düşünülmelidir. Ayrıca belirli boyutlarda benzerlik gösterse de burada dizgeleştirme, anlama ve tanımlama amaçlarıyla önerilen üç boyutlu sınıflandırmanın, (örneğin Koschmieder, 1965; Kade, 1980 veya Nord, 1991 gibi) çeviriye ilişkin araştırmaların yapısal ve işlevselci dönemlerinde geliştirilmiş dilbilimsel, göstergebilimsel veya iletişimbilimsel temelli olan yaklaşımların içerikleriyle karıştırılmamalıdır. Buradaki yaklaşım çeviri edinci tanımı ve çeviri öğretimi odaklıdır ve salt yapı veya salt işlev odaklı değildir.

***

4. Sonuç

Alanyazında çeviri edincine ilişkin birbirinden farklı ve birbirine benzer çok sayıda tanım mevcuttur. Söz konusu tanımlar arasından oldukça geniş bir seçki oluşturulup seçilen yaklaşımların irdelenmesi sonucunda öncelikle çeviri edincinin bir üst edinç olarak kabul edildiği; ayrıca yeti, yetenek, beceri gibi kavramları kapsadığı ve bu kavramların farklı alt edinçlerle ifade edildiği gözlemlenmiştir. Çeviri edincine ilişkin geliştirilmiş yaklaşımlarda genel hatlarla; kaynak metnin detaylı bir analizini yapmayı sağlayacak edinçlerin, erek dil ve kültürde kaynak metni ifade edebilmeyi sağlayacak edinçlerin ve son olarak yeni bir metni oluşturabilmeye olanak sağlayacak edinçlerin tanımlandığı bulgulanmıştır. Çalışmanın sonucunda ayrıca, irdelenen yaklaşımların birbirini yadsıyıcı nitelikte olmadığı bilakis birbirini tamamladığı ve ele alınan tanımlamalardan kapsayıcı bir tanım çıkarımı yapmanın olanaklı olduğu saptanmıştır. Farklı bir ifadeyle, irdelenen yaklaşımların ağırlıklı olarak ortak bir modeli tanımladığı ve bu modelin bir dizge içerisinde ele alınabileceği fikri somutlaştırılmıştır.

Çalışmanın tanımlanmış sınırlılığı çerçevesinde ele alınan yaklaşımlar temelinde kapsayıcı bir çeviri edinci tanımı önerilmiştir. Söz konusu tanım ana hatlarıyla şöyle ifade edilmiştir:

Çeviri edinci; kaynak dil hâkimiyeti, kaynak kültür ve alan/konu hâkimiyeti, kaynak metni çözümleyebilme, çeviri stratejisi oluşturabilme, araştırma yöntemi belirleyebilme, çeviri kuram ve yöntemlerine hâkimiyet, erek dil hâkimiyeti, erek kültür ve alan/konu hâkimiyeti, metin oluşturabilme, eleştirel bilinç ve dikkat, teknoloji kullanımı, çeviri araçlarının kullanımı ve bellek kullanımı olmak üzere toplam on üç adet alt edinçten oluşmaktadır. Çalışmanın bir başka çıkarımı, söz konusu alt edinçlerin kendi içerisinde *çözümleme*, *eşleştirme* ve *oluşturma* olmak üzere üç temel kategoride sınıflandırılabilir. Bu bağlamda çözümleme kategorisi; kaynak dil hâkimiyeti, kaynak kültür/alan/konu hâkimiyeti ve kaynak metni çözümleyebilme alt edinçlerini kapsamaktadır. Eşleştirme kategorisi; çeviri stratejisi oluşturabilme, araştırma yöntemi belirleyebilme ve çeviri kuram ve yöntemleri hâkimiyeti alt edinçlerini kapsamaktadır. Oluşturma kategorisi ise; erek dil hâkimiyeti, erek kültür/alan/konu hâkimiyeti ve metin oluşturabilme alt edinçlerini kapsamaktadır. Bunların yanı sıra tüm kategorilerde yani hem çözümleme hem eşleştirme hem de oluşturma aşamasında yer alabilecek alt edinçler de bulunmaktadır. Çalışmada yapılan irdelemeler sonucunda bunlar; eleştirel bilinç ve dikkat, teknoloji kullanımı, çeviri araçlarının kullanımı ve bellek kullanımı alt edinçleri olarak belirginleşmiştir.

Çeviri tanımının ve buna bağlı olarak çeviri edinci tanımının da toplumsal gereksinimlere göre evrildiği gerçeği göz önünde bulundurularak mevcut çalışma kapsamında yapılmış olan saptamalar elbette tek ve nihai doğrular olarak düşünülemez. Çeviri alanında çeviri edincine yönelik daima geliştirilebilecek güncel çalışmaların yanı sıra toplumsal gelişmeler ve gereksinimler de, şüphesiz alt edinçlerin çoğalmasına, azalmasına veya değişmesine ve sürekli olarak yeniden tanımlanmasına yol açacaktır. Ancak güncel alanyazın çerçevesinde bilimsel çalışmaları temel alan bu çalışma günümüz koşullarında, özellikle çeviri öğretimine ilişkin bilimsel araştırmalar olmak üzere çeviri edinci odaklı geliştirilecek çeşitli çalışmalara veri sağlayabilecek nitelikte bilgi, bulgu ve çıkarımlar içermektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, R. (2016). Akademik Çeviri Eğitimi Açısından Çeviri Edinci Kavramı ve İçerimleri. *Diyalog Dergisi* 2016/2, s. 56-65.
- Akçaoğlu, F. & Karakaya, Z. (2009). Übersetzungsfertigkeit, Übersetzungsvergleich und ihre Anwendung im Fremdsprachenunterricht. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/3 Spring 2009*, s. 42-59, ISSN 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.672. ANKARA-TURKEY.
- Ammann, M. (2008). *Akademik Çeviri Eğitime Giriş*. (E. Deniz Ekeman, çev.). İstanbul: Multilingual.
- Bell, R. T. (1991). *Translation and translating. Theory and practice*. London/New York: Longman.
- Chomsky, N. (1968). *Language and mind*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Eruz, S. F. (2003). *Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingual.
- Eser, O. (2014). Çeviri Eğitiminde Edinç Kavramının Değerlendirilmesi – Türkiye Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt 7 sayı: 33, s. 135-156.
- Hatim, B. & Mason, I. (1997). *The Translator as communicator*. London/New York: Routledge.
- Hewson, L. (1995). Detecting cultural shifts: Some notes on translation assessment. Ian Mason & Christine Pagnouille (Eds.). *Cross-words. Issues and debates in literary and non-literary translating* içinde (s. 101-108). Liège: University of Liège.
- Hurtado Albir, A. (1996). La enseñanza de la traducción directa ‘geberal’. Objectivos de aprendizaje y metodología. A. Albir Hurtado (Ed.). *La enseñanza de la traducción* içinde (s. 31-55). Castello: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- Kade, O. (1980). *Die Sprachmittlung als gesellschaftliche Erscheinung und Gegenstand wissenschaftlicher Untersuchung*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie (Übersetzungswissenschaftliche Beiträge 3).
- Kautz, U. (2000). *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. München: Iudicum, Goethe-Institut.
- Kiraly, D. C. (1995). *Pathways to translation. Pedagogy and process*. Kent, Ohio & London, England: The Kent University Press.
- Koschmieder, E. (1965). Das Problem der Übersetzung. W. Wills (Ed.). *Übersetzungswissenschaft* içinde (s. 48-59). Darmstadt: Iudicum.

- Köktürk, Ş. (2014). Türkçe Literatürde Çeviribilim Alanını Belirten Terim(ler) ve Bu Terim(ler)in Kapsamları Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/9 Summer 2014*, s. 754-769, ISSN 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.7224. ANKARA-TURKEY.
- Külebi, O. (1997). Dilbilim ve Dil Felsefesinde Bir Dönüm Noktası: Noam Chomsky. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi 1997*, s. 76-81, ISSN: 1300-8552.
- Lee-Jahnke, Hannelore. (1997). Voraussetzungen für eine optimale Übersetzerausbildung heute. E. Fleischmann, W. Kutz & P. A. Schmitt (Eds.). *Translationsdidaktik. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft* içinde (s. 178-183). Tübingen: Gunter Narr.
- Mayoral, R. (2001). *Aspectos epitemológicos de la traducción*. Castello: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- Neubert, Albrecht. (1994). Competence in translation: A complex skill. How to study and how to teach it. M. Snell-Hornby, F. Pöhhacker & K. Kaindl (Eds.). *Translation Studies: An interdiscipline* içinde (s. 412-420). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Nord, C. (1991). *Textanalyse und Übersetzen*. Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- PACTE Research Group. (2000). Acquiring translation competence. Hypotheses and methodological problems in a research Project. Investigating Translation. A. Beeby, D. Ensinger & M. Presas (Eds.). *Investigating Translation: Selected Papers from the 4th International Congress on Translation, Barcelona 1998* içinde (s. 99-106). Amsterdam: John Benjamins,.
- Presas, M. (1998). Los componentes de la competencia pretraductora en el marco del diseño curricular. I. G. Izquierdo & J. Verdegel (Eds.). *Los estudios de la traducción: un reto didactico* içinde (s. 131-134). Castello: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- Pym, A. (2003). Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In Defence of a Minimalist Approach. *Meta*, 48 (4), s. 481-497.
- Radford, A. (1988). *Transformational grammar: A first course*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*. (2013). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Erişim Tarihi: 04.05.2018. <http://www.tubaterim.gov.tr/>
- Wilss, W. (1992). *Übersetzungsfertigkeit. Annäherungen an einen komplexen übersetzungspraktischen Begriff*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Wilss, W. (2005). Übersetzungskompetenz. P. Sandrini (Ed.). *Fluctuat Nec Mergitur. Translation und Gesellschaft. Festschrift für Annemarie Schmid zum 75. Geburtstag. Forum Translationswissenschaft, Band 4* içinde (s. 86-97). Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Yazar, U. (2014). Çeviribilim Bölümlerinde Verilen Derslerin, Özellikle Bilgi Teknolojileri Derslerinin, Çeviri Edinci Kazanılmasına Katkısı. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, Sayı 12*, s. 88-99.
- Yücel, F. (2007). Etkili Bir Çeviri Eğitimi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 2007 (2), Sayı 22*, s. 144-155.